

ORCID ID 0000-0003-1814-0549
ORCID ID 0000-0003-3623-6552
УДК 378.018.8:364.4-051

Антоніна Кокоша,
Наталія Коляда

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА

Постановка проблеми. Суспільні перетворення, які відбуваються у нашій державі, характеризуються непослідовністю та суперечностями. Соціальна ситуація розвитку та впровадження нових механізмів державного регулювання соціальної сфери далекі від ідеалу. Збільшується роль недержавного сектору з питань надання соціальних послуг, а їх якість поступово зменшується. Одним із основних завдань розвитку держави у стані військового конфлікту є налагодження чіткого механізму надання якісної соціальної допомоги та підготовки висококваліфікованих фахівців у цій галузі.

Прийняття оновленого закону «Про освіту» (2017 р.) стало початком формування новітньої концепції розвитку компетентності випускників закладів вищої освіти. З метою підготовки кваліфікованих спеціалістів у галузі соціальної роботи заклади вищої освіти починають упроваджувати у навчальні плани нові дисципліни та інноваційні форми роботи зі студентською молоддю.

Одним з основних завдань Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року є питання наукової діяльності студентства. Організація та діяльність Студентських наукових товариств регламентується Конституцією України (2016 р.), законами України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р., зі змінами), «Про наукову та науково-технічну діяльність» (2017 р.).

Важливо в період професійної підготовки у межах закладу вищої освіти створити необхідні умови для розвитку наукового потенціалу майбутніх соціальних працівників через діяльність різноманітних студентських об'єднань, зокрема наукових. На рівні держави розвиток студентської

науки, як одного з компонентів підготовки високкваліфікованого фахівця, є досить важливим, тому означена тема актуальна для подальших наукових розробок та досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему формування професійної компетентності майбутніх фахівців у процесі навчання у закладі вищої освіти вивчали багато вчених. Науково-методичні та організаційно-технологічні аспекти професійної підготовки соціальних працівників в умовах університетської освіти досліджував О. Карпенко [8].

Деякі аспекти становлення соціального працівника як професіонала розкрито у наукових дослідженнях В. Бочарової [3], А. Ляшенко [11], В. Сластьоніна [16], Н. Шмельової [18] та ін.; окреслено деякі аспекти професійної підготовки соціального працівника (Д. Годлевська [4], К. Максимова [12], В. Нор [13] та ін.).

Особливості навчання студентів цього профілю висвітлювалися у публікаціях зарубіжних авторів (В. Курбатов [9], Є. Холостова [17] та ін.) та в працях вітчизняних науковців – В. Андрущенко [1], В. Бежа [2], А. Горілого [5], І. Звереві [6], А. Капської [7], І. Лукашевича [10], Т. Семигіної [15] та ін.

Професійну підготовку майбутніх соціальних працівників учені розглядають як цілісний процес засвоєння та закріплення загальнопедагогічних, психологічних та соціальних знань, умінь і навичок. Аналіз психолого-педагогічної літератури та наукових джерел засвідчив, що теоретична сутність проблеми формування професійних компетентностей майбутніх соціальних працівників у вищій школі, розглядалася дослідниками на рівні окремих аспектів, тому існує необхідність подальшого розгляду цієї проблеми.

Така потреба пов'язана також з наявними суперечностями між: соціальними проблемами, що існують в українському суспільстві, та низьким рівнем сформованості професійної компетентності майбутніх соціальних працівників; вимогами законодавства України щодо ефективності процесу формування компетентності майбутніх соціальних працівників та відсутністю наукового обґрунтування необхідних умов, які би цьому сприяли; потребою у підвищенні наукової складової процесу формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників та відсутністю необхідних форм, методів та засобів для її реалізації.

На основі теоретичного аналізу діяльності студентських наукових товариств, вивчення державних стандартів підготовки майбутніх соціальних працівників та результатів констатувального етапу дослідження було визначено умови, реалізація яких сприятиме підвищенню рівня оволодіння фаховими компетентностями майбутніх соціальних працівників. Серед цих умов – створення позитивної мотивації студентів до формування професійної компетентності шляхом участі в діяльності СНТ; набуття студентами досвіду професійної діяльності через участь у практичних формах роботи в межах діяльності СНТ; стимулювання особистісного розвитку студентів – майбутніх соціальних працівників – у процесі позааудиторної діяльності СНТ.

Мета статті – висвітлити результати експериментальної перевірки ефективності організаційних умов формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах діяльності студентського наукового товариства.

Виклад основного матеріалу. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. У проведенні експерименту взяли участь 38 студентів 3–4 курсів денної форми навчання спеціальності «Соціальна робота», яких було розділено так: ЕГ – 20 осіб, КГ – 18 осіб.

Експеримент здійснювався у три етапи: констатувальний (жовтень – листопад 2017 р.); формувальний (грудень 2017 р. – червень 2018 р.) та контрольний (вересень – листопад 2018 р.).

Для перевірки рівності вихідних позицій ЕГ і КГ було проведено діагностику сформованості когнітивного, діяльнісного, особистісного та мотиваційного критеріїв професійної компетентності майбутніх соціальних працівників за трьома рівнями: низьким, середнім та високим.

Проведений аналіз показав низький рівень сформованості діяльнісного критерію, як одного з найважливіших, та невисокі показники за іншими критеріями, що підтверджує об'єктивну необхідність упровадження розробленого нами комплексу умов формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах діяльності СНТ. Було підтверджено схожість груп у розподілі респондентів за рівнями сформованості вихідних знань, що дає змогу вважати початкові параметри вирівняними і почати реалізацію вибраного експериментального плану.

Формувальний етап експерименту проходив у грудні 2017 р. – червні 2018 р. На цьому етапі реалізовувався комплекс розроблених умов формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах діяльності СНТ.

Зауважимо, що на констатувальному етапі дослідження експериментальні дані показали майже однаковий початковий рівень ПК студентів ЕГ і КГ. На контрольному етапі експерименту було здійснено остаточне статистичне і математичне оброблення результатів експериментальної роботи.

Упродовж вересня – листопада 2018 р. здійснювався завершальний контрольний етап експериментальної роботи, метою якого було виявлення динаміки формування ПК майбутніх соціальних працівників ЕГ і КГ. В експериментальній роботі перевірявся вплив упровадженого комплексу умов формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників.

У цілому розроблена методика контрольного етапу експерименту стала основою для визначення загального рівня сформованості ПК майбутніх соціальних працівників на завершальному етапі експерименту.

З метою дослідження сформованості когнітивного компонента ПК, (щоб з'ясувати, як застосування комплексу умов формування ПК вплинуло на те, як майбутні соціальні

працівники на завершальному етапі дослідження володіють знаннями з основних дисциплін, передбачених навчальним планом) серед студентів знову було проведено тестове опитування, що передбачало 14 закритих питань, на які потрібно було дати лише одну правильну відповідь.

Результати одержаних відповідей на запитання тесту свідчать про значні здобутки, порівняно із констатувальним опитуванням, у теоретичних знаннях студентів із фаху, який вони здобувають. За даними дослідження, у 6,7 % респондентів виявлено низький рівень сформованості когнітивного компонента ПК. 56,3 % опитаних мають середній рівень сформованості когнітивного компонента ПК. У 37 % респондентів встановлено високий рівень сформованості когнітивного компонента ПК.

З метою одержання даних щодо рівня розвитку особистісного компонента ПК майбутніх фахівців соціальної роботи на завершальному етапі дослідження, нами застосовано анкету та опитувальник, за допомогою яких можна оцінити ступінь вираженості у респондентів тих чи інших особистісних якостей.

За результатами дослідження 7 % респондентів вважають низький рівень вираженості таких особистісних якостей як товариськість, оптимізм, чуйність та чесність.

65% опитаних мають середній рівень вираженості таких особистісних якостей як уважність, тактовність, довірливість та ініціативність.

28% респондентів такі якості, як принциповість, невимушеність, активність, справедливість, відповідальність та уважність вважають вираженими у себе на високому рівні.

На запитання про перспективи професійної діяльності у сфері соціальної роботи 64% респондентів обрали практичну складову, а 36% – наукову.

Відповідаючи на питання, про готовність майбутніх соціальних працівників до роботи з різними категоріями клієнтів, 73 % опитаних упевнено стверджували, що зможуть працювати з будь-якою категорією, а 27 % планують ще й удосконалювати набуті знання та вміння в процесі навчання в університеті та професійної діяльності.

Наступним нашим завданням було визначити рівень сформованості діяльнісного компонента ПК майбутніх

фахівців соціальної роботи. Для цього студентам було запропоновано розв'язати типові ситуації, які зустрічаються в роботі соціального працівника. Також, одним із завдань було розроблення актуального соціального проекту, орієнтованого на протидію торгівлі людьми.

Порівняно з констатувальним етапом експериментального дослідження, показник сформованості діяльнісного компонента ПК студентів суттєво збільшився. Зокрема, при розв'язанні ситуацій відповіді характеризувалися неординарністю, творчим підходом, респонденти використовували професійну термінологію та вправно оперували теоретико-практичними знаннями з фаху.

У відсотковому співвідношенні низький рівень сформованості діяльнісного компонента ПК було зафіксовано лише у 5,7 % респондентів. Середній рівень сформованості діяльнісного компонента ПК встановлено у 78,3 % опитаних. У 16 % респондентів виявлено високий рівень сформованості діяльнісного компонента ПК.

Опираючись на результати дослідження, варто зауважити, що ефективними в реалізації комплексу умов із формування діяльнісного компонента ПК виявилися такі форми роботи: форум-театри, метод кейсів та майстер-класи від провідних спеціалістів. Можемо констатувати, що запропонований нами комплекс умов позитивного впливу мав позитивні наслідки, які виявилися в процесі контрольного експерименту.

Діагностика сформованості мотиваційного компонента ПК майбутніх соціальних працівників відбувалась у формі анкетування, що складалось з питань про життєві цінності, аргументацію вибору професії, застосування отриманих знань, рівень особистої готовності до здійснення професійної діяльності та ін.

Діагностичний опитувальник був досить комбінований та дозволив оцінити різні аспекти мотиваційної спрямованості майбутніх фахівців соціальної роботи. За результатами дослідження рівня умотивованості, показники розділились у такому відсотковому співвідношенні: низький рівень сформованості мотиваційного компонента простежувався у 4,1 % опитаних; у 36,6 % респондентів виявлено середній рівень сформованості мотиваційного компонента; високий показник рівня сформова-

ності мотиваційного компонента був характерний для 59,3 % респондентів.

Під час обробки й аналізу даних було використано метод співвідношення, який дозволив зробити оцінку процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи на початку і перед завершенням експерименту.

Когнітивний критерій визначав рівень оволодіння знаннями в галузі соціальної роботи, які потрібні для успішної профе-

сійної діяльності і формування ПК майбутніх соціальних працівників.

Результати дослідження рівня сформованості когнітивного компонента ПК майбутніх фахівців соціальної роботи ЕГ і КГ на констатувальному і формувальному етапах експерименту представлено на рис.1-3, де також наявні порівняльні дані середнього значення за допомогою обчислення коефіцієнта ефективності.

Рис 1. Порівняльні дані когнітивного компонента за середнім значенням на початок і перед завершенням експерименту

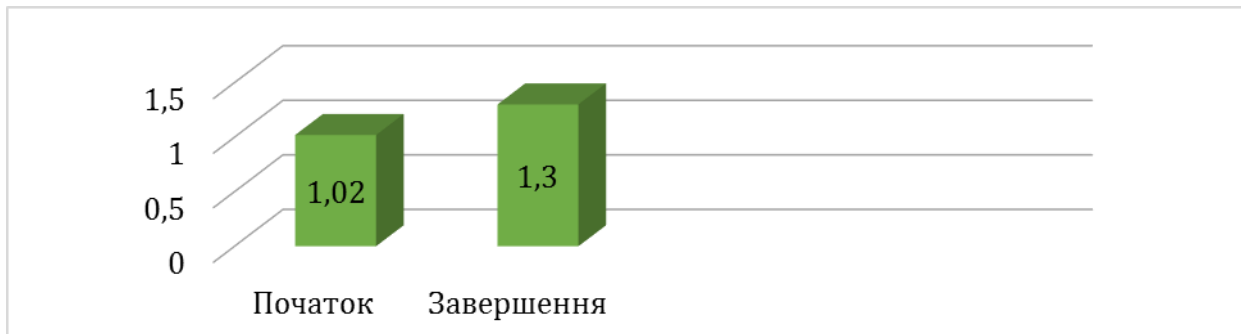

Рис 2. Порівняльні дані когнітивного компонента за коефіцієнтом ефективності на початок і перед завершенням експерименту

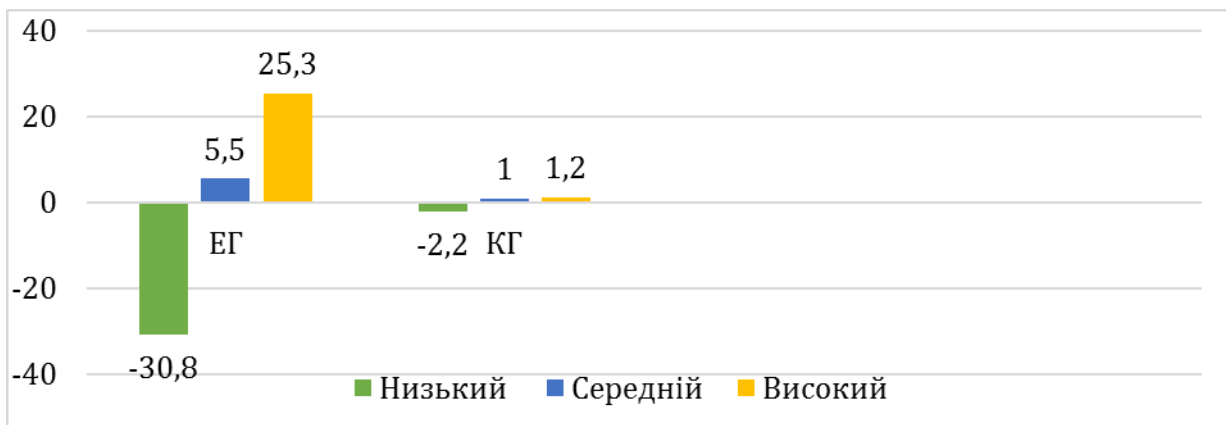

Рис. 3. Абсолютний приріст рівня сформованості когнітивного компонента ПК майбутніх соціальних працівників

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Проаналізовані статистичні дані, які представлено на рисунках, демонструють помітне зростання рівня сформованості когнітивного компонента ПК майбутніх соціальних працівників ЕГ у порівнянні з КГ. В ЕГ у середньому на 25,3 % збільшилася кількість майбутніх соціальних працівників з високим рівнем сформованості когнітивного компонента ПК, у КГ – на 1,2 %. Зменшилася кількість майбутніх соціальних працівників ЕГ із низьким рівнем сформованості ПК на 30,8 %, а в КГ – на 2,2 %. Результати, одержані під час експерименту, показують значне зростання середнього показника в ЕГ у порівнянні з КГ, тобто в ЕГ він зростає на 0,56, а в КГ – на 0,03. Це говорить про те, що у майбутніх соціальних працівників КГ підвищується рівень сформованості когнітивного компонента професійної компетентності, але перехід на більш високий рівень відбувається значно

повільніше. Про це свідчить і коефіцієнт ефективності K_{ef} , який стає більшим за одиницю, тобто K_{ef} зростає в процесі виконання завдання (експерименту) в ЕГ у середньому на 0,28. Це підтверджує ефективність упровадження виділених нами умов формування ПК майбутніх соціальних працівників. У результаті спостерігаємо у студентів ЕГ значний приріст і високий рівень сформованості когнітивного компонента ПК.

Діяльнісний компонент визначав здатність застосовувати професійні знання під час різних видів практичної роботи, навчальних занять, а також сформованість умінь і навичок застосування професійної компетентності у професійній діяльності. Результати діагностики діяльнісного компонента ПК майбутніх соціальних працівників представлено нижче (рис. 4–6):

Рис. 4. Порівняльні дані діяльнісного компонента за середнім значенням на початок і перед завершенням експерименту

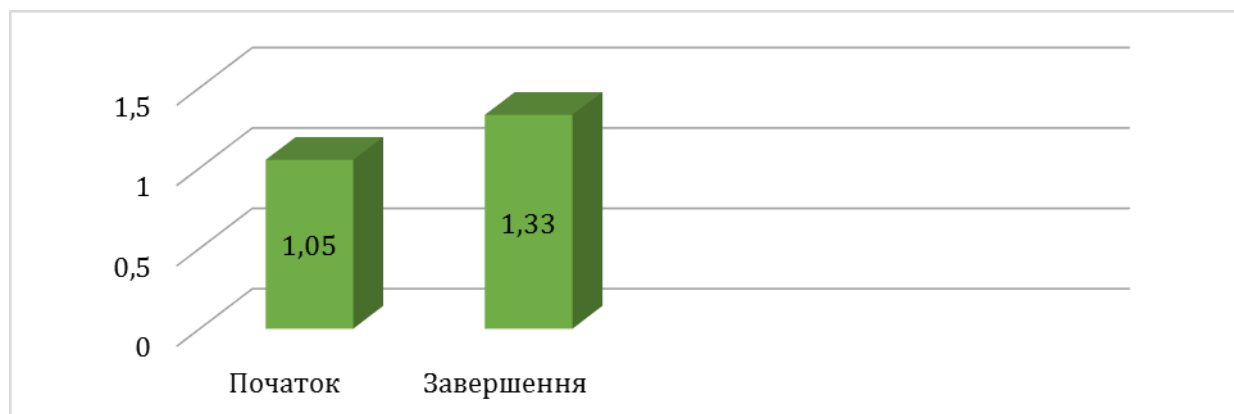

Рис. 5. Порівняльні дані рівнів сформованості діяльнісного компонента за коефіцієнтом ефективності на початок і перед завершенням експерименту

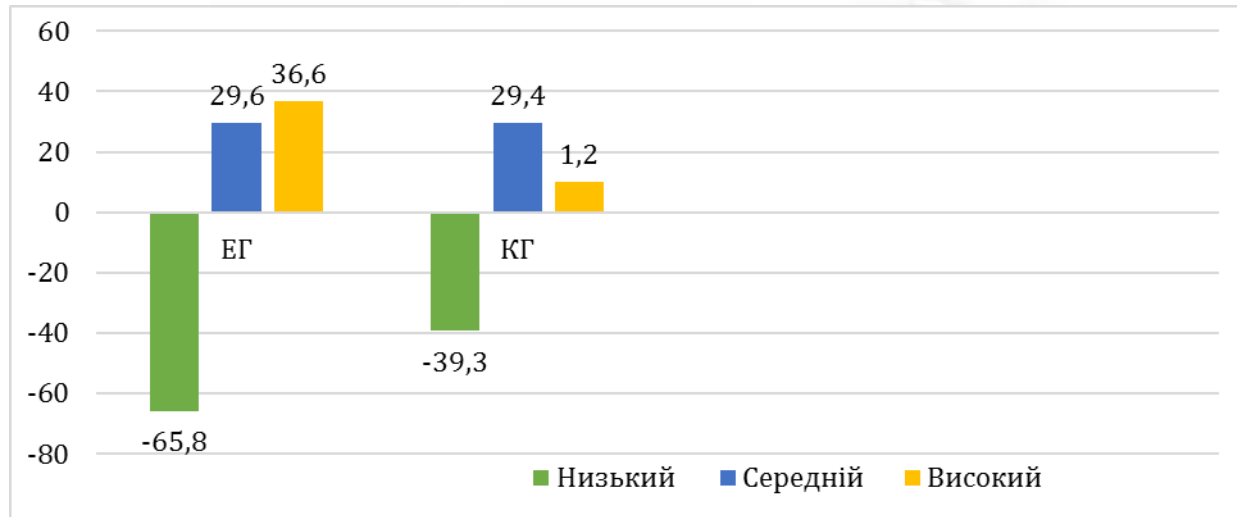

Рис. 6. Абсолютний приріст рівня сформованості діяльнісного компонента ПК майбутніх соціальних працівників

У ході аналізу статистичних даних, спостерігаємо помітне зростання рівня сформованості діяльнісного компонента ПК майбутніх соціальних працівників ЕГ у порівнянні з КГ. В ЕГ у середньому на 36,6 % збільшилася кількість майбутніх соціальних працівників з високим рівнем сформованості діяльнісного компонента ПК, у КГ – на 9,9 %. Зменшилася кількість майбутніх соціальних працівників з низьким рівнем сформованості ПК, в ЕГ – на 65,8 %, а в КГ – на 39,3 %. Результати, одержані під час експерименту, показують значне зростання середнього показника в ЕГ у порівнянні з КГ, тобто в ЕГ він зростає на 1,02, а в КГ – на 0,49. Це свідчить про те,

що у майбутніх соціальних працівників КГ підвищується рівень сформованості діяльнісного компонента професійної компетентності, але перехід на більш високий рівень відбувається повільніше. Про це свідчить і коефіцієнт ефективності K_{ef} , який стає більшим за одиницю, тобто K_{ef} зростає в процесі виконання завдання (експерименту) в ЕГ у середньому на 0,28.

Для оцінки рівня сформованості мотиваційного компонента як на початку, так і перед завершенням експерименту було проведено анкетування. Результати перевірки цього компонента в ЕГ і КГ на констатувальному і завершальному етапі експерименту представлено на рис. 7–9.

Рис. 7. Порівняльні дані мотиваційного компонента за середнім значенням на початок і перед завершенням експерименту

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

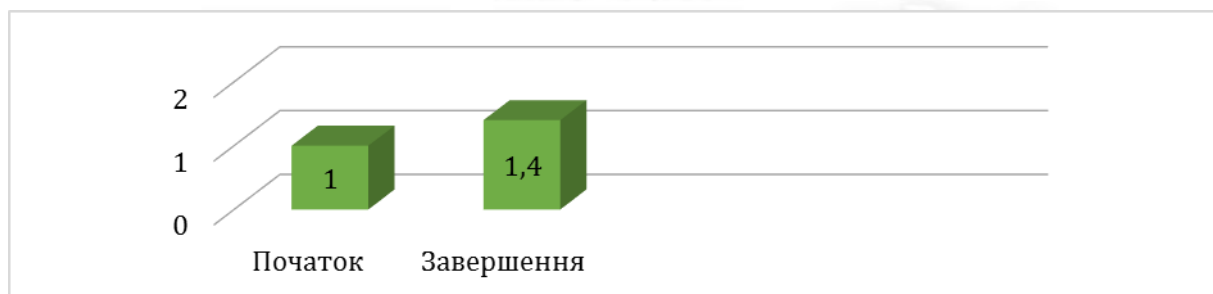

Рис. 8. Порівняльні дані мотиваційного компонента за коефіцієнтом ефективності на початок і перед завершенням експерименту

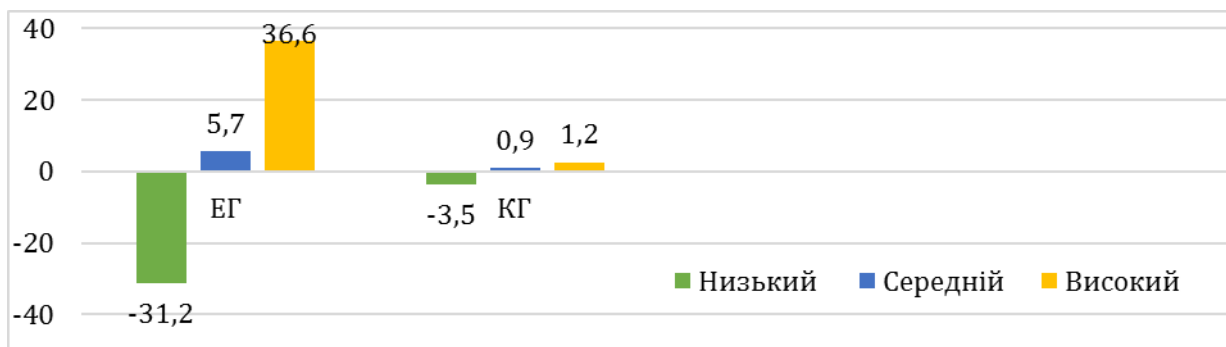

Рис.9. Абсолютний приріст рівня сформованості мотиваційного компонента ПК майбутніх соціальних працівників

Представлений графічний аналіз статистичних даних показує, що зростає рівень сформованості мотиваційного компонента ПК майбутніх соціальних працівників ЕГ у порівнянні із КГ. В ЕГ у середньому на 36,6 % збільшилася кількість майбутніх соціальних працівників із високим рівнем сформованості мотиваційного компонента ПК, на противагу 2,6 % у КГ. Зменшилася кількість майбутніх соціальних працівників ЕГ із низьким рівнем сформованості мотиваційного компонента ПК на 31,2 %, а в КГ – на 3,5 %. Про те, що у майбутніх соціальних працівників ЕГ підвищується рівень сформованості мотиваційного компонента ПК, свідчить і коефіцієнт ефективності, тобто

K_{ef} зростає в ході виконання завдання (експерименту) в ЕГ у середньому на 0,4.

Для оцінки рівня сформованості особистісного компонента було використано анкету-опитувальник, яка включала перелік із 14 пар протилежних якостей, що притаманні соціальному працівникові, та шкалу їх вираження від 1 до 7 балів. Визначали думку респондентів з приводу особистісних якостей які, на їхню думку, повинні бути притаманними соціальному працівникові та діагностували готовність майбутніх соціальних працівників до роботи з різними категоріями клієнтів. Результати перевірки цього компонента в ЕГ і КГ на констатувальному і завершальному етапі експерименту представлено на рис. 10–12.

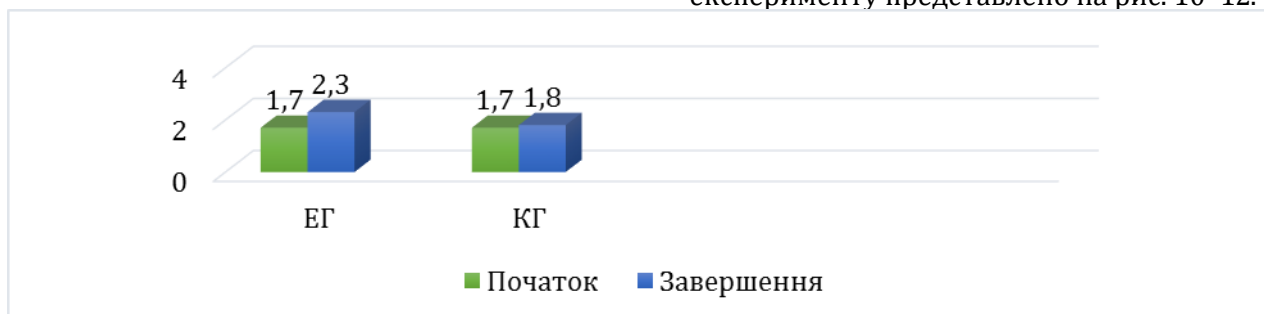

Рис. 10. Динаміка рівнів сформованості особистісного компонента за середнім значенням на початок і перед завершенням експерименту

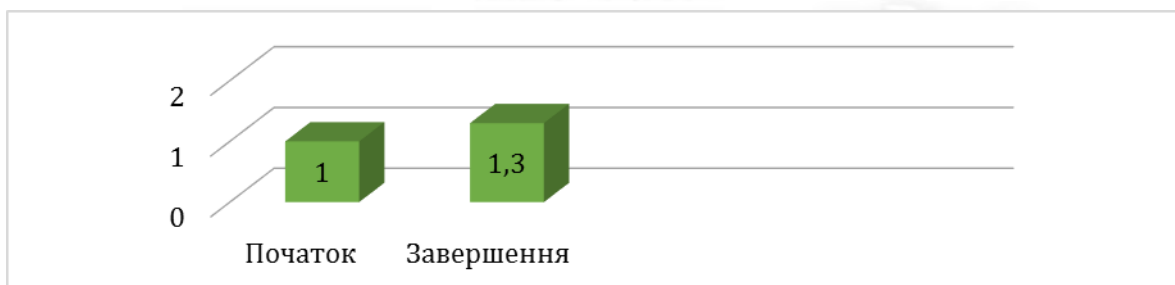

Рис. 11. Порівняльні дані сформованості особистісного компонента за коефіцієнтом ефективності на початок і перед завершенням експерименту

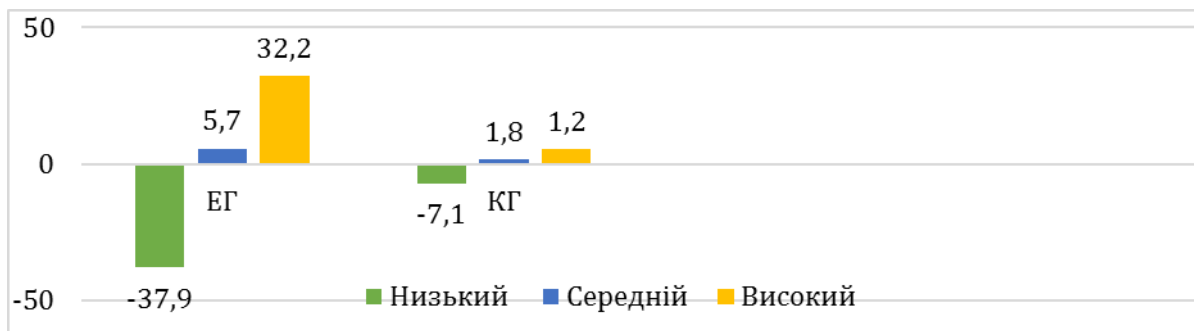

Рис. 12. Абсолютний приріст рівня сформованості особистісного компонента ПК майбутніх соціальних працівників

Аналіз отриманих результатів дослідження показав, що зріс рівень сформованості особистісного компонента ПК майбутніх соціальних працівників ЕГ у порівнянні із КГ. В ЕГ у середньому на 32,2 % збільшилася кількість майбутніх соціальних працівників із високим рівнем сформованості особистісного компонента ПК, на противагу 5,4 % у КГ. Зменшилася кількість майбутніх соціальних працівників ЕГ із низьким рівнем сформованості особистісного компонента ПК на 37,9 %, а в КГ – на 7,1 %. Про те, що у майбутніх соціальних працівників ЕГ підвищується рівень сформованості особистісного компонента, свідчить і коефіцієнт ефективності, тобто K_{ef} зростає у ході виконання завдання (експерименту) в ЕГ у середньому на 0,3.

Можемо констатувати, що результати, одержані в ЕГ загалом, дали можливість визначити таку тенденцію – формування ПК майбутніх соціальних працівників успішніше у тих групах, де реалізовано увесь комплекс означених умов. Динаміка рівнів сформованості усіх компонентів ПК майбутніх соціальних працівників в ЕГ має високий показник і випереджає результати, які показали студенти КГ (табл. 1). Ефективність запропонованого нами комплексу умов доводить, що підсумкові рівні сформованості усіх компонентів професійної компетентності майбутніх соціальних працівників ЕГ значно вищі, ніж у КГ (табл. 1–3, рис.13).

Таблиця 1.

Динаміка рівнів сформованості ПК майбутніх соціальних працівників

Учасники	Показники абсолютного приросту (G)				
	за рівнями			C_n	K_{ef}
	низький (%)	середній (%)	високий (%)		
ЕГ	-41,4	+11,6	+32,6	+0,7	+0,3
КГ	-13	+8,2	+4,6	+0,1	-

Таблиця 2

Динаміка рівнів сформованості ПК майбутніх соціальних працівників ЕГ і КГ на завершення експерименту, у %

Рівні	Когнітивний компонент		Діяльнісний компонент		Мотиваційний компонент		Особистісний компонент		Узагальнений результат	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
низький	14,2	42,7	20,7	49,8	12,8	38,5	10,3	35,2	14,5	41,6
середній	56,4	44,1	48,4	33,7	57,2	44,9	45,5	42,4	51,9	41,2
високий	29,4	13,2	30,9	16,5	30	16,6	44,2	22,4	33,6	17,2

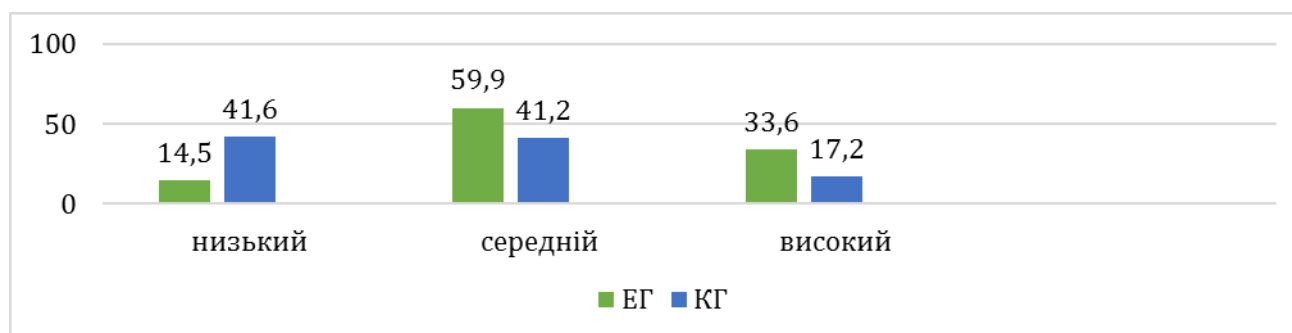

Рис. 13. Динаміка рівнів сформованості ПК майбутніх фахівців соціальної роботи ЕГ і КГ на завершення експерименту

Таблиця 3.

Характеристика рівнів сформованості ПК майбутніх соціальних працівників

Групи	Етапи експерименту	Рівні					
		Низький		Середній		Високий	
		к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
ЕГ (20 осіб)	Констатувальний	14	70	5	25	1	5
	Контрольний	4	20	9	45	7	35
КГ (18 осіб)	Констатувальний	12	67	4	22	2	11
	Контрольний	9	50	6	33	3	17

Із даних, наведених у таблиці, видно, що згідно з установленими рівнями сформованості ПК майбутніх соціальних працівників ЕГ і КГ на констатувальному і контрольному етапах експерименту кількість респондентів ЕГ, які досягли високого рівня, збільшилася на 30 % (від 5% до 35 %), у КГ лише на 6 % (від 11% до 17 %). Кількість респондентів, які набули середнього рівня сформованості ПК, в ЕГ збільшилася на 20 % (від 25 % до 45%), а в КГ кількість респондентів збільшилась на 11 % (від 22% до 33 %). Найбільш суттєво змінилися показники низького рівня: в ЕГ кількість респондентів зменшилася на 50 % (від 70 % до 20 %), а в КГ знизилася лише на 17 % (від 67 % до 50 %).

Висновки. Отже, отримані результати дослідно-експериментального дослідження та позитивна динаміка рівнів сформованості ПК свідчать про ефективність реалізації означених умов щодо формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах діяльності студентського наукового товариства. Мети дослідження досягнуто, завдання виконано. А це дає підстави для подальших наукових пошуків, які би стосувалися модернізації системи університетської освіти з підготовки майбутніх соціальних працівників на основі зарубіжного досвіду та посилення ролі наукової роботи, яка би сприяла формуванню ПК у процесі фахової підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів XXI століття / В. Андрущенко, В. Бондар // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. – 2010. – Вип. 1.28. – С. 12–20.
2. Бех І. Особистісно-зорієнтоване виховання: навч.-метод. посіб. / І. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
3. Бочарова В. Професійна соціальна робота: особистісно-орієнтований похід / В. Бочарова – М.: Ін-т педагогіки соц. роботи Рос. акад. освіти, 1999. – 182 с.
4. Годлевська Д. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах педагогічного університету : автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Д. Годлевська. – К., 2007. – 21 с.
5. Горілий А. Історія соціальної роботи: Навчальний посібник / А. Горілий – Тернопіль: Видавництво Астон, 2004. – 174 с.
6. Зверева І. Компетентність: Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. Зверевої І.Д. – К.: Центр навч. літ-ри, 2008. – с. 107–110.
7. Капська А. Соціальна робота : навч. посіб. / А. Капська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
8. Карпенко О. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : Монографія / О. Карпенко ; [за ред. С. Харченко]. – Дрогобич : Коло, 2007. – 374 с.
9. Курбатов В. Соціальна робота: Навч. посібник / В. Курбатов. – М.: Ростов н / Д: Наука-Прес, 2006.
10. Лукашевич М., Семигіна Т. Соціальна робота (теорія і практика): Навчальний посібник / М. Лукашевич, Т. Семигіна. – К.: ІПК ДСЗУ, 2007. – 341 с.
11. Ляшенко О. Особистісно-зорієнтоване знання як сучасна парадигма проектування змісту освіти / О. Ляшенко // Філософія освіти в сучасній Україні. – К., 1996. – С. 339–343.
12. Максимова Е. Формирование профессионально значимых качеств будущих социальных педагогов: дис. на здобуття наук.

ступеня канд. пед. наук.: 13.00.01 / Е. Максимова. – Казань, 1999. – 243 с.

13. Нор Е. Технология организации групповой учебной деятельности. / Е. Нор. – Николаев, 1998. – 75 с.

14. Пюра О. Особливості застосування технології вуличного соціального театру у мобільній соціальній роботі / О. Пюра // Молодий вчений. – 2016. – С. 134–138.

15. Семигіна Т. Професіоналізація соціальної роботи : перерваний політ? / Т. Семигіна. // Соціальний захист. – 2007. – № 5. – С. 41–44.

16. Слостенін В. Педагогіка : учеб. пособ. [для студ. высш. пед. учеб. заведений] / В. Слостенін, И. Исаев, Е. Шиянов ; [под ред. В. Слостенина]. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 576 с.

17. Холостова Е. Формирование системы подготовки и переподготовки специалистов для социальной сферы [Текст] / Е. Холостова // Возведение мостов сотрудничества между Россией и ЕС в развитии социальных служб накануне нового тысячелетия : мат.-лы Межд. науч.-прак. конф., (12–13 ноября 2000 г.). – Самара – Пенза – Москва, 2000. – 236 с.

18. Шмелева Н. Профессиональное развитие личности социального работника в системе подготовки и переподготовки кадров : метод. пособие / Н. Шмелева. – Ульяновск: ФМГУ, 1994. – 91 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Andrushchenko V. Modernizatsiya pedahohichnoyi osvity vidpovidno do vyklykiv XXI stolittya / V. Andrushchenko, V. Bondar // Naukovyy visnyk Mykolayivs'koho derzhavnogo universytetu imeni V. O. Sukhomlyns'koho. Seriya : Pedahohichni nauky. – 2010. – Vyp. 1.28. – S. 12–20.
2. Bekh I. Osobystisno-zoriyentovane vykhovannya: navch.-metod. posib. / I. Bekh. – K. : IZMN, 1998. – 204 s.
3. Bocharova V. Professional'naya sotsial'naya rabota: lichnostno oriyentirovannyu pokhod / V. Bocharova – M.: In-t pedagogiki sots. raboty Ros. akad. obrazovaniya, 1999. – 182 s.
4. Hodlevs'ka D. Formuvannya profesiyanoi komunikativnoi kompetentnosti maybutnikh sotsial'nykh pratsivnykiv v umovakh pedahohichnoho universytetu : avtoref. dys. kand. ped. nauk : spets. 13.00.05

«Sotsial'na pedahohika» / D. Hodlevs'ka. – K., 2007. – 21 s.

5. Horilyy A. Istoriya sotsial'noyi roboty: Navchal'nyy posibnyk / A. Horilyy – Ternopil': Vydavnytstvo Aston, 2004. – 174 s

6. Kaps'ka A. Sotsial'na robota : navch. posib. / A. Kaps'ka. – K. : Tsentri navchal'noyi literatury, 2005. – 328 s.

7. Karpenko O. Profesiyna pidhotovka sotsial'nykh pratsivnykiv v umovakh universytet-s'koyi osvity: naukovо-metodychnyy ta orhanizatsiyno-tekhnolohichnyy aspekty : Monohrafiya / O. Karpenko ; [za red. S. Kharchenko]. – Drohobych : Kolo, 2007. – 374 s.

8. Kholostova Ye. Formirovaniye sistemy podgotovki i pereodgotovki spetsialistov dlya sotsial'noy sfery [Tekst] / Ye. Kholostova // Vozvedeniye mostov sotrudnichestva mezhdru Rossiyey i YES v razvitii sotsial'nykh sluzhb nakanune novogo tysyacheletiya : mat-ly Mezhd. nauch.-prak. konf., (12-13 noyabrya 2000 g.). – Samara – Penza – Moskva, 2000. – 236 s.

9. Kurbatov V. Sotsial'na robota: Navch. posibnyk / V. Kurbatov. – M.: Rostov n / D: Nauka-Pres, 2006.

10. Lukashevych M., Semyhina T. Sotsial'na robota (teoriya i praktyka) : Navchal'nyy posibnyk / M. Lukashevych, T. Semyhina. – K.: IPK DSZU, 2007. – 341 s

11. Lyashenko O. Osobystisno oriyentovane znannya yak suchasna paradyhma proektuvannya zmistu osvity /

O. Lyashenko // Filosofiya osvity v suchasnyy Ukraini. – K., 1996. – S. 339-343.

12. Maksimova Ye. Formirovaniye professional'no znachimykh kachestv budushchikh sotsial'nykh pedagogov: dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk.: 13.00.01 / Ye. Maksimova. – Kazan', 1999. – 243 s.

13. Nor Ye. Tekhnologiya organizatsii guppovoy uchebnoy deyatel'nosti. / Ye. Nor. – Nikolayev, 1998. – 75 s.

14. Pyura O. Osoblyvosti zastosuvannya tekhnolohiyi vulychnoho sotsial'noho teatru u mobil'niy sotsial'niy roboti / O. Pyura // Molodyy vchenyy. – 2016. – S. 134-138.

15. Semyhina T. Profesionalizatsiya sotsial'noyi roboty : perervanny polit? / T. Semyhina. // Sotsial'nyy zakhyst. – 2007. – № 5. – S. 41-44.

16. Shmeleva N. Professional'noye razvitiye lichnosti sotsial'nogo rabotnika v sisteme podgotovki i perepodgotovki kadrov : metod. posobiye / N. Shmeleva. – Ul'yanovsk: FMGU, 1994. – 91 s.

17. Slastenin V. Pedagogika : ucheb. posob. [dlya stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeniy] / V. Slastenin, I. Isayev, Ye. Shiyanov ; [pod red. V. Slastenina]. – M. : Izdatel'skiy tsentr «Akademiya», 2002. – 576 s.

18. Zvyeryeva N. Kompetentnist': Sotsial'na pedahohika: mala entsyklopediya / Za zah. red. Zvyeryevoyi N. – K.: Tsentri navch. lit-ry, 2008. – s. 107- 110.